

Łukasz Borowski

Prawo własne rodziców do wychowania potomstwa a media. Wybrane aspekty prawa kanonicznego

The Parents' Right to Raise Their Offspring and the Media. Selected Aspects of Canon Law

We współczesnym świecie środki masowego przekazu osiągnęły tak wysoką rangę, że stały się nie tylko głównym i najważniejszym źródłem informacji, lecz także narzędziem formacji. Nie bez powodu określane są mianem czwartej władzy. Stąd potrzeba uświadamiania rodziców, co do przynależnego im wrodzonego prawa-obowiązku do wychowania swojego potomstwa, także w zakresie edukacji medialnej. Autor niniejszego artykułu analizuje wybrane przepisy prawa kanonicznego i nauczania Kościoła, w celu pobudzenia w rodzicach jeszcze większego poczucia odpowiedzialności za wychowanie młodego pokolenia. Artykuł ukazuje kolejno znaczenie prawa-obowiązku rodziców do wychowania potomstwa, jego wielowymiarowy aspekt oraz zadania wychowawcze rodziców związane z edukacją medialną młodego pokolenia.

Słowa kluczowe: rodzice, potomstwo, wychowanie, środki społecznego przekazu, media

In the modern world, the mass media have achieved such a high profile that they have become not only the main and most important source of information, but also a tool of formation. It is not without reason that they are referred to as the fourth power. Hence the need to make parents aware of their innate right-duty to educate their offspring, including in terms of media education. The author of this article analyzes selected provisions of canon law and Church teaching, with the aim of stimulating in parents an even greater sense of responsibility for the upbringing of the younger generation. The article shows in turn the importance of the

right-duty of parents to raise their offspring, its multidimensional aspect and the educational tasks of parents related to media education of the younger generation.

Key words: parents, offspring, upbringing, mass media, media

Wprowadzenie

Bez wątpienia media mają ogromny wpływ na proces wychowania. We współczesnym świecie środki masowego przekazu osiągnęły tak wysoką rangę, że stały się nie tylko głównym i najważniejszym źródłem informacji, lecz także narzędziem formacji¹. Należy zatem postrzegać je jako nośnik dóbr skierowanych do człowieka, lecz równocześnie здаwać sobie sprawę z potencjalnego zagrożenia, jakie mogą stanowić jako czynniki destrukcyjne².

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie znaczenia prawa-obowiązku rodziców do wychowania swojego potomstwa, które wynika z przepisów prawa kanonicznego. Artykuł porusza różnorodne aspekty wychowania dzieci, takie jak rozwój fizyczny, moralny, religijny, kulturalny i społeczny, a także zadań, które rodzice mają w kontekście wpływu mediów na ten złożony proces. W tym celu zastosowano metodę opisową, analizy dokumentów i analizy zawartości oraz metodę syntezy. Artykuł ukaże kolejno znaczenie prawa-obowiązku rodziców do wychowania potomstwa, jego wielowymiarowy aspekt oraz zadania wychowawcze rodziców związane z edukacją medialną młodego pokolenia.

Powaga prawa-obowiązku własnego rodziców do wychowania potomstwa

Prawo do wychowania dzieci wynika z samej natury rodziny. Ustawodawca kościelny dał temu bezpośredni wyraz w Kodeksie Prawa

¹ Por. M. McLuhan, *Zrozumieć media. Przedłużenia człowieka*, Wydawnictwo Naukowo-Techniczne, Warszawa 2004, s. 17.

² Por. M. Lewicka, *Media – wartości – rodzina. Możliwości pedagogicznego wsparcia*, „Przełąd pedagogiczny” 2021, nr 1, s. 74.

Kanonicznego³ kan. 226 § 2: „rodzice, ze względu na to, że dali dzieciom życie, mają bardzo poważny obowiązek i prawo ich wychowania; dlatego też przede wszystkim do chrześcijańskich rodziców należy troska o chrześcijańskie wychowanie dzieci, zgodnie z nauką przekazywaną przez Kościół”.

Prawo do życia implikuje zatem prawo do wychowania. Oba te prawa rodzą, jak podkreśla legislator, bardzo poważny obowiązek wychowania (*łac. gravissima obligatio*). Warto zwrócić uwagę na zastosowaną formę gramatyczną przymiotnika „poważny”. Jest to łaciński *superlativus*, a więc stopień najwyższy przymiotnika. Nadaje on zatem temu zadaniu znaczenie szczególne, określając obowiązek wychowania jako bardzo poważny.

Jak poważnym obowiązkiem jest wychowanie potomstwa, KPK akcentuje ponownie w części odnoszącej się do skutków małżeństwa. W kan. 1136 przeczytamy, że: „rodzice mają najcięższy obowiązek i najpierwsze prawo troszczenia się zgodnie, według swoich możliwości, o wychowanie potomstwa zarówno fizyczne, społeczne i kulturalne, jak i moralne oraz religijne”.

Ponownie trzeba zwrócić uwagę na doniosłość słów zastosowanych przez prawodawcę kościelnego. Wychowanie potomstwa to „najcięższy obowiązek” (*łac. officium gravissimum*) i „najpierwsze prawo” (*łac. ius primarium*) rodziców. Jeśli słowa mogłyby mieć wagę w sensie dosłownym, to bez wątpienia te należałyby zaliczyć do wagi ciężkiej.

Niezmiennie prawo, a zarazem obowiązek wychowywania potomstwa są stale akcentowane w nauczaniu Kościoła. Czynili to poszczególni biskupi Rzymu, zarówno w nauczaniu uroczystym, jak i zwyczajnym nauczaniu papieskim⁴. Przytoczone wyżej uregulowania prawne są owocem prac soborowych i komisji przygotowującej legislację kościelną z 1983 r., a także wynikiem troski o rodzinę chrześcijańską wspólnoty Kościoła. Już papież Pius XI w encyklice *Divini Illius Magistri* (1929 r.) pisał, że: „rodzice mają święte prawo i obowiązek wychowywać swoje dzieci; prawo to jest niezbywalne, gdyż jest związane z ścisłym obowiązkiem, od którego nie można ich zwolnić ani zastąpić⁵”.

³ Kodeks Prawa Kanonicznego. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu (9.04.1983), Pallotinum, Poznań 2008 (dalej: KPK).

⁴ Por. S. Dziekoński, *Wychowanie w nauczaniu Kościoła. Od XIX w. do Soboru Watykańskiego II*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2000, s. 11.

⁵ Pius XI, *Encyklika „Divini Illius Magistri”* (31.12.1929), *Te Deum*. Wydawnictwo Tradycji Katolickiej, Warszawa 2002, n. 31.

Potwierdził to uroczyście synod biskupów poświęcony zadaniom rodziny chrześcijańskiej we współczesnym świecie z 1981 r. Jego owocem była adhortacja apostolska papieża Jana Pawła II, który przypomniał, że: „prawo-obowiązek rodziców do wychowywania jest czymś istotnym i jako taki związany jest z samym przekazywaniem życia ludzkiego; jest on pierwotny i mający pierwszeństwo w stosunku do zadań wychowawczych innych osób, z racji wyjątkowości stosunku miłości łączącej rodziców i dzieci; wyklucza zastępstwo i jest niezbywalny, dlatego nie może być całkowicie przekazany innym, ani przez innych zawłaszczony”⁶.

Prawo-obowiązek rodziców do wychowania potomstwa jawi się zatem jako: pierwotny, bardzo poważny, najcięższy, najpierwszy, istotny, niezbywalny i niezastępowalny. Posiada ono charakter pierwotny to znaczy, że jest to obowiązek naturalny i podstawowy, wynikający z samego faktu bycia rodzicem. Miano obowiązku bardzo poważnego akcentuje znaczenie i ciężar odpowiedzialności, który spoczywa na rodzicach. Jest to obowiązek najcięższy, bowiem wskazuje wielkość wyzwań związanych z wychowaniem, które wymagają od rodziców pełnego zaangażowania. Określenie najpierwszy wskazuje, że obowiązek ten jest nadrzędny i priorytetowy w stosunku do innych uprawnień i zobowiązań. Jest to obowiązek istotny, pokazujący, że wychowanie potomstwa ma kluczowe znaczenie dla przyszłości samego dziecka oraz całego społeczeństwa. Wychowanie potomstwa jest w końcu obowiązkiem niezbywalnym, a zatem tego zobowiązania nie można się zrzec oraz obowiązkiem niezastępowalnym, co podkreśla, że rodzice są niezastąpieni w swojej roli wychowawczej i nikt inny nie może w pełni tego obowiązku wypełnić⁷.

Powinnością wspólnoty Kościoła jest nieustanne przypominanie rodzicom o doniosłości i powadze tego zadania, które jako jeden z celów małżeństwa katolickiego (*KPK*, kan. 1055 § 1) stanowi współcześnie szczególnie wyzwanie. Potrzeba nieustannej formacji małżonków i rodziców, aby uświadamiali sobie, jak wielką odpowiedzialność w ich ręce złożył sam Stwórca.

Warto zauważyć, iż Kościół troszczy się o katolickie wychowanie dzieci z najwyższą starannością. Ustawodawca kodeksowy gwarantuje dziecku

⁶ Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Familiaris consortio” o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym* (22.11.1981), Drukarnia Watykańska Polyglotta, Watykan 1981, n. 36.

⁷ Niezbywalność i niezastosowalność odnoszą się do pierwotnej instytucji rodziny, w której nie bierze się pod uwagę ewentualnych dysfunkcji. W przypadkach nieregularnych ten obowiązek może być przekazany osobom fizycznym bądź prawnym zgodnie z przepisami prawa rodzinnego i opiekuńczego.

prawo do wychowania również w sytuacjach nieregularnych, kiedy obarczona kryzysem staje się relacja małżeńska rodziców. „Z chwilą zdecydowania o separacji małżonków, należy się zatroszczyć o odpowiednie utrzymanie i wychowanie dzieci” (KPK, kan. 1154).

Nie inaczej jest w przypadku stwierdzenia nieważności sakramentu małżeństwa. Prawo procesowe zobowiązuje kolegium sędziowskie do zamieszczenia w wyroku upomnienia dla stron o ich zobowiązaniach moralnych i/lub cywilnych, które mogą mieć względem siebie nawzajem oraz wobec dzieci, w szczególności dotyczących ich utrzymania i wychowania: „w wyroku należy upomnieć strony o zobowiązaniach moralnych lub także cywilnych, którymi ewentualnie będą związane jedna strona względem drugiej i wobec dzieci, co do zapewnienia utrzymania i wychowania” (KPK, kan. 1689).

O doniosłości i randze wychowania potomstwa świadczyć może przynajmniej jeszcze jeden fakt. Ustawodawca kościelny jest raczej oszczędny w stosowaniu kar w stosunku do osób świeckich. Wskazując jednak na prawo dziecka do otrzymania wychowania katolickiego zwłaszcza od rodziców, przewiduje on sankcję karną za niezrealizowanie tego rodzicielskiego obowiązku: „rodzice lub ich zastępujący, którzy oddają dzieci do chrztu lub na wychowanie w religii niekatolickiej, powinni być ukarani cenzurą lub inną sprawiedliwą karą” (KPK, kan. 1366).

Kompleksowy wymiar prawa-obowiązku wychowania potomstwa

Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum Educationis* Soboru Watykańskiego II przypomina, że: „wszyscy ludzie, niezależnie od rasy, stanu i wieku, mają niezbywalne prawo do odpowiedniego wychowania, które odpowiada ich przeznaczeniu, zgodnie z celem życia, który jest transcendentny. Prawdziwe wychowanie dąży do formowania osoby ludzkiej w wymiarze jej ostatecznego celu oraz do dobra społeczeństw, których członkiem jest człowiek, i w których obowiązki, po osiągnięciu dojrzałości, będzie uczestniczyć⁸”.

⁸ Sobór Watykański II, *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim*, „*Gravissimum Educationis*” (28.10.1965), [w:] Idem, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje. Tekst polski*, Pallotinum, Poznań 2002, nr 1.

Uprawnienie dzieci do otrzymania wychowania i obowiązek rodziców do ich wychowywania odnosi się do wielu płaszczyzn: fizycznej, społecznej, kulturalnej, moralnej i religijnej (kan. 1136). Każde dziecko ma prawo, aby już od poczęcia stworzyć mu warunki pozwalające na prawidłowy rozwój fizyczny i psychiczny oraz ma niezbywalne prawo do tego, aby się urodzić (prawo do życia i wychowania fizycznego)⁹. Fizyczny aspekt wychowania obejmuje zatem m.in. dostęp do odpowiedniej opieki medycznej, zdrowej diety, regularnej aktywności fizycznej i bezpiecznego środowiska życia. Rodzice mają obowiązek stworzyć dzieciom warunki sprzyjające zdrowiu fizycznemu, jak i psychicznemu, chroniąc je przed zagrożeniami oraz zapewniając im bezpieczne miejsce do życia i rozwoju.

Każde dziecko ma prawo być wychowane do czynnego udziału w życiu społecznym poprzez kształtowanie cnót, jak szacunek do każdego człowieka czy miłość do ojczyzny (wychowanie społeczne)¹⁰. Dzieci mają prawo do rozwoju społecznego, co obejmuje naukę interakcji z rówieśnikami i dorosłymi, naukę norm społecznych oraz umiejętności komunikacyjnych. Rodzice powinni troszczyć się o rozwijanie umiejętności społecznych np. poprzez organizowanie spotkań z rówieśnikami, uczestnictwo w zajęciach grupowych i wspieranie ich w nauce współpracy oraz rozwiązywania konfliktów.

Wychowanie młodego pokolenia nie może pomijać odpowiedniego poziomu rozwoju intelektualnego. Prawo do edukacji pozwala zapoznać się z dorobkiem ludzkości oraz kulturą duchową swojego narodu, a także rozwinąć władze umysłowe i zdolność wydawania prawidłowych sądów (wychowanie kulturalne). Dzieci mają prawo do uczestnictwa w życiu kulturalnym, co obejmuje dostęp do edukacji kulturalnej, sztuki, literatury i innych form ekspresji kulturowej. Na rodzicach spoczywa obowiązek wprowadzania swoich dzieci w dziedzictwo kulturowe, przekazując im wartości, tradycje i historię rodziny oraz społeczności. Powinni również umożliwiać dzieciom dostęp do różnorodnych form sztuki i kultury, wspierać ich zainteresowania i rozwijać talenty.

Dziecko ma prawo do właściwego uformowania swoich dyspozycji psychicznych, dzięki którym będzie mogło świadomie regulować swoje postępowanie i zajmować właściwe postawy (wychowanie moralne). Ten

⁹ Por. W. Lis, *Prawo do życia i inne podstawowe prawa obywatelskie dziecka*, „Law. Education. Security” 2023, nr 121A, s. 102.

¹⁰ Por. A. Skreczko, *Troska Kościoła katolickiego w Polsce o małżeństwo i rodzinę w okresie Wielkiej Nowenny (1957–1966)*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2002, s. 337–338.

aspekt wychowania pomaga dzieciom rozróżniać dobro od zła oraz rozwijać wartości etyczne i cnoty takie jak uczciwość, odpowiedzialność czy empatia. Rodzice mają obowiązek kształtować moralny kręgosłup swoich dzieci, ucząc ich zasad moralnych poprzez przykład własnego życia oraz bezpośrednio nauczanie. Powinni także wspierać dzieci w podejmowaniu odpowiedzialnych decyzji i rozwijać w nich postawę szacunku wobec innych¹¹.

Proces wychowania nie może pomijać jego wymiaru religijnego. Dziecko ma prawo poznać zasady wiary i według nich kształtować swoje życie (wychowanie religijne)¹². Dzieci mają prawo do wychowania religijnego, które wprowadza je w wiarę i praktyki religijne, rozwija duchowość oraz pomaga zrozumieć i żyć zgodnie z wartościami religijnymi. Na rodzicach chrześcijańskich spoczywa obowiązek przekazywania dzieciom wiary, nauki modlitwy, uczestnictwa w życiu sakramentalnym i wspólnocie religijnej. Powinni również pomagać dzieciom zrozumieć treść wyznawanej wiary i wspierać je w rozwijaniu osobistej relacji z Bogiem. Jak stanowi ustawodawca kościelny: „rodzice przed innymi mają obowiązek słowem i przykładem formować dzieci w wierze i praktyce życia chrześcijańskiego.” (KPK, kan. 774 § 2).

Wychowanie jawi się zatem jako proces integralny, obejmujący rozwój całej osoby. Znalazło to swój wyraz w kodeksowym kan. 795, który ukazuje kompleksowość procesu wychowawczego: „ponieważ prawdziwe wychowanie powinno zmierzać do integralnej formacji osoby ludzkiej, zarówno w odniesieniu do celu ostatecznego, jak i w odniesieniu do dobra wspólnego społeczności, dlatego dzieci i młodzież powinny być wychowywane tak, by mogły harmonijnie rozwijać swoje przymioty fizyczne, moralne oraz intelektualne, zdobywać coraz doskonalszy zmysł odpowiedzialności i właściwego korzystania z wolności oraz przygotować się do czynnego udziału w życiu społecznym”.

Wychowanie powinno zatem dążyć do kompleksowego rozwoju jednostki, uwzględniając zarówno jej cel ostateczny, jak i dobro społeczności. Dzieci i młodzież powinny być kształtowane w taki sposób, aby rozwijać się harmonijnie pod względem fizycznym, moralnym, kulturalnym, religijnym i intelektualnym, rozwijać poczucie odpowiedzialności i umiejętność

¹¹ Por. L. Bakier, *Rodzicielstwo a rozwój dorosłych w wieku średnim*, [w:] *Rodzina a rozwój człowieka dorosłego*, pod red. B. Harwas-Napierała, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2003, s. 48.

¹² Por. T. Kornecki, *Prawa i obowiązki wiernych ze szczególnym uwzględnieniem praw i obowiązków rodziny*, „*Annales Canonici*” 2014, nr 10, s. 155–156.

właściwego korzystania z wolności oraz przygotowywać się do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym. To podejście promuje pełny rozwój jednostki, równowagę między jej osobistym rozwojem a zaangażowaniem społecznym oraz budowanie zdolności do samodzielnego myślenia i działania.

Prawo-obowiązek wychowania potomstwa a świat mediów

W obliczu współczesnych wyzwań wychowawczych, coraz większe znaczenie odgrywa rosnący wpływ mediów. Jak zauważa papież Jan Paweł II media stanowią istotny element globalizacji oraz efekt szybkiego postępu technologicznego, co z kolei kształtuje nasze otoczenie kulturowe¹³. Wydaje się, że wpływ środków masowego przekazu na wychowanie współzawodniczy z wpływem szkoły, Kościoła, a przede wszystkim rodziny¹⁴. „Dla wielu osób rzeczywistością jest to, co media uznają za rzeczywiste”¹⁵.

Relacja między dziećmi a mediami oraz wychowaniem może być rozpatrywana przynajmniej z dwóch perspektyw. Z jednej strony, wychowanie dzieci przez media, z drugiej zaś wychowanie dzieci w taki sposób, aby miały odpowiednie podejście do mediów. Istnieje tu swoista współzależność, która podkreśla zarówno odpowiedzialność mediów za przekazywane treści, jak i potrzebę aktywnej oraz krytycznej postawy ze strony czytelników, widzów i słuchaczy¹⁶. W związku z tym przygotowanie do właściwego korzystania z mediów jest niezwykle istotne dla fizycznego, społecznego, kulturalnego, moralnego i duchowego rozwoju dzieci.

Centralną rolę pełnią tu rodzice, którzy mają zarówno prawo, jak i obowiązek starać się, aby ich dzieci korzystały z mediów w sposób przemyślany, wpływając na kształtowanie ich sumień, aby mogły podejmować

¹³ Por. Jan Paweł II, *List apostolski do odpowiedzialnych za środki społecznego przekazu „Rapido sviluppo”* (24.02.2005), „L’Osservatore Romano” (wydanie polskie) 2005, nr 7/8, s. 35–39.

¹⁴ Por. K. Wierzbicki, *Możliwości wykorzystania potencjału aksjologicznego w profilaktyce przestępczości i resocjalizacji*, „Law. Education. Security” 2023, nr 121A, s. 5.

¹⁵ Papińska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, Instrukcja duszpasterska o przekazie społecznym w dwudziestą rocznicę ogłoszenia Instrukcji «Communio et progressio» „Aetatis novae” (22.02.1992), „L’Osservatore Romano” (wydanie polskie) 1992, nr 6, n. 4.

¹⁶ Benedykt XVI, *Dzieci i środki przekazu jako problem wychowawczy. Orędzie na 41. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu* (24.01.2007), „L’Osservatore Romano” (wydanie polskie) 2007, nr 3, s. 5–7.

właściwe i obiektywne decyzje, umożliwiając im świadome wybieranie spośród dostępnych środków masowego przekazu¹⁷.

KPK nie podejmuje w sposób bezpośredni tematu edukacji medialnej młodego pokolenia i ich rodziców. Nie jest to jednak aspekt nieobecny, pojawia się on bowiem w sposób pośredni. Ustawodawca kościelny w części poświęconej nauczaniu katechetycznemu stanowi, że: „nauczanie katechetyczne winno być prowadzone z zastosowaniem wszelkich środków, pomocy dydaktycznych oraz środków społecznego przekazu, które wydają się bardziej skuteczne do tego, by wierni, w sposób dostosowany do ich charakteru, możliwości, wieku oraz warunków życia, mogli głębiej poznać naukę katolicką i lepiej według niej układać życie” (KPK, kan. 779).

Warto zwrócić uwagę, że nauczanie katechetyczne, o którym mowa, domaga się, jak pisze ustawodawca, pomocy i środków społecznego przekazu, które wydają się być skuteczne, a więc przynajmniej rokują pozytywnie oraz są dostosowane do charakteru, możliwości, wieku oraz warunków życia odbiorców. Owo nauczanie katechetyczne można na zasadzie analogii rozszerzyć i ukazać je jako proces formacyjny, który najpełniej wyraża się w wychowaniu rodzicielskim. Proces wychowawczy nie może być zatem pozbawiony relacji do środków społecznego przekazu i korzystania z nich.

W procesie wychowawczym korzystanie z mediów powinno być dostosowane do charakteru odbiorców. Zakłada to uwzględnienie indywidualnych cech osobowościowych i temperamentu dziecka. Nie każda bowiem treść może wpłynąć na dziecko pozytywnie. Treści nieodpowiednie mogą wywołać szereg niepożądanych skutków jak np. lęk czy nieuzasadniony strach, nadmierne pobudzenie czy przeciwnie zniechęcenie i apatię. Warto zwrócić uwagę, aby treści, których adresatem jest dziecko wpływało pozytywnie na kształtowanie jego charakteru i inspirowało je do rozwoju ogólnoludzkiego.

Uwzględnienie możliwości dziecka zakłada dostosowane treści do jego poziomu rozwoju poznawczego, emocjonalnego i społecznego. Ważne jest, aby zapewnić dziecku dostęp do różnorodnych treści medialnych, które odpowiadają jego zainteresowaniom i pasjom. Dzięki temu dziecko może eksplorować różne obszary wiedzy i kultury oraz rozwijać swoje zainteresowania. Należy przy tym bezwzględnie pamiętać, że nadużywanie mediów cyfrowych, w szczególności Internetu, może prowadzić

¹⁷ Por. Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Familiaris consortio”*..., n. 76.

do obniżenia sprawności mózgu¹⁸. Jak pokazują badania i doświadczenie, technologie cyfrowe zwalniają człowieka z intelektualnego wysiłku, dlatego świat cyfrowy nie może zdominować procesu wychowania, dojrzewania i uczenia się dziecka, a jedynie twórczo mu towarzyszyć¹⁹.

Kluczowe jest dostosowanie treści i środków medialnych do wieku odbiorców. Poszczególne grupy wiekowe mają różne potrzeby edukacyjne oraz sposoby przyswajania informacji. Dzieci potrzebują prostszych, bardziej obrazowych form przekazu, podczas gdy młodzież i dorośli mogą angażować się w bardziej abstrakcyjne i złożone dyskusje. Rodzice powinni dobierać i kontrolować programy, gry i inne media, odpowiednio do wieku i rozwoju swoich dzieci, unikając treści, które mogą być zbyt przerażające, wulgarne czy agresywne²⁰.

Uwzględnienie warunków życia odbiorców mediów oznacza zrozumienie kontekstu społecznego, kulturowego i ekonomicznego, w jakim aktualnie żyją. Technologia mediów otwiera przed człowiekiem najdalsze zakątki świata, których funkcjonowanie, choć niezwykle ciekawe, jest nierzadko dalece inne od kultury i warunków europejskich. Ponadto, każdy kraj posiada swoją unikalną specyfikę. Warto, aby rodzice i opiekunowie mieli świadomość tych różnic i byli w stanie odpowiednio kształtować doświadczenia medialne swoich dzieci. Rodzice powinni brać pod uwagę różnice kulturowe i społeczne w treściach medialnych, które są dostępne dla ich dzieci, pamiętając, że to, co jest akceptowalne lub popularne w jednym kraju, może być niezrozumiałe lub nieakceptowane w innym²¹.

Należy zauważyć pozytywny stosunek Kościoła do mediów. Obcowanie z tym, co reprezentuje wysoki poziom pod względem estetycznym i moralnym, pomaga dzieciom nabywać umiejętność formułowania własnych opinii i przyczynia się do ich ogólnoludzkiego rozwoju. Jak naucza papież Benedykt XVI: „piękno, które jest jakby zwierciadłem boskości, inspiruje i pobudza młode serca i umysły, natomiast brzydota i wulgarność mają negatywny wpływ na postawy i zachowania”²².

¹⁸ Por. M. Spitzer, *Cyfrowa demencja. W jaki sposób pozbawiamy rozum siebie i swoje dzieci*, Wydawnictwo Dobra Literatura, Słupsk 2013, s. 64–65.

¹⁹ Por. J. Morbizter, *O wychowaniu w świecie nowych mediów – zarys problematyki*, „Labor et Educatio” 2014, nr 2, s. 134.

²⁰ Por. M. Dziewiecki, *Telewizja, komputery i Internet a wychowanie*, „Katecheta” 2001, nr 11, s. 71.

²¹ Por. B. Bąk, *Stawać się w pełni człowiekiem... Rodzina a świat środków społecznego przekazu – refleksja pastoralna*, [w:] *Rodzina między pracą a płacą. Refleksja nad społeczną myślą encykliki Laborem exercens Jana Pawła II*, pod red. R. Kantor, M. Kluz, J. Młyński, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie Wydawnictwo Naukowe, Kraków 2016, s. 267.

²² Benedykt XVI, *Dzieci i środki przekazu...*, n. 2.

KPK przypomina wiernym, że „spoczywa na nich obowiązek podejmowania współpracy zmierzającej do tego, by użycie środków społecznego przekazu przepoić duchem ludzkim i chrześcijańskim” (kan. 822). To zadanie wpisuje się w prawo i obowiązek rodziców do wychowania potomstwa. Oznacza to, że rodzice mają obowiązek aktywnie współpracować w kształtowaniu korzystnego dla ducha i wartości chrześcijańskich korzystania z mediów przez swoje dzieci. Ich rola polega na edukowaniu i wychowywaniu dzieci w duchu wartości chrześcijańskich, a także na monitorowaniu i kierowaniu ich korzystaniem z mediów w sposób zgodny z tymi wartościami²³. Ponadto, ustawodawca kościelny wzywa wiernych, którzy zawodowo bądź hobbistycznie współpracują z mediami, do propagowania tam i tworzenia treści rozwijających chrześcijańską cywilizację miłości.

Papież Benedykt XVI zwrócił uwagę, że w procesie wychowawczym, a szczególnie w wychowaniu do korzystania z mediów, trzeba uczyć korzystania z wolności. Jest to zadanie wymagające i spoczywające przede wszystkim na rodzicach. Wolność ukazywana jest często jako bezwzględne poszukiwanie przyjemności lub nowych doświadczeń. W świetle prawdy – jak uczy papież – doświadczeniem prawdziwej wolności jest definitywna odpowiedź na Boże „tak” względem ludzkości, wymagające od człowieka, aby wybierał – nie bezkrytycznie, lecz z rozmysłem, czyli zgodnie z zamysłem Stwórcy wobec stworzenia²⁴. Rodzice poprzez umożliwianie dzieciom stopniowego dojrzewania i dawanie coraz większej autonomii, pomagają potomstwu rozwijać zdolność do świadomego i odpowiedzialnego podejmowania decyzji. To prowadzenie do prawdziwej wolności, oparte na zrozumieniu wartości, etyki i miłości, przyczynia się do ich prawdziwego szczęścia.

Podsumowanie

Prawo i obowiązek rodziców do wychowania potomstwa obejmuje nie tylko przekazywanie wiedzy i umiejętności, ale również kształtowanie wartości, postaw i zachowań zgodnych z naturą i powołaniem człowieka.

²³ Por. J. Nagórny, *Dziecko wśród mediów. Wychowanie w rodzinie do korzystania ze środków społecznego przekazu*, Edycja Świętego Pawła, Częstochowa 2004, s. 24.

²⁴ Benedykt XVI, *Rodzina niezastąpionym dobrem dla narodów. Przemówienie podczas czuwania modlitewnego* (8.07.2006), „L'Osservatore Romano” (wydanie polskie), 2006, nr 9/10, s. 14–16.

Dlatego aktywne uczestnictwo rodziców w kształtowaniu korzystania z mediów ich potomstwa jest istotnym elementem ich misji wychowawczej. W dzisiejszym świecie media mają ogromny wpływ na rozwój dzieci i młodzieży, dlatego rodzice muszą być zaangażowani w kontrolę tego, z czym ich dzieci mają kontakt w przestrzeni medialnej. Poprzez ustawianie granic, monitorowanie treści oraz rozmowy na temat tego, co dzieje się w mediach, rodzice mogą pomóc dzieciom rozwijać krytyczne myślenie, zdolność do analizy i oceny treści oraz umiejętność podejmowania świadomych wyborów.

Tym samym, misja wychowawcza rodziców polega na budowaniu fundamentów moralnych, społecznych i duchowych swoich dzieci, które będą prowadzić je przez całe życie. Poprzez aktywne uczestnictwo w kształtowaniu korzystania z mediów, rodzice mogą wspierać zdrowy rozwój swoich dzieci, chronić je przed negatywnymi wpływami oraz przygotować do życia w coraz bardziej zglobalizowanym i zmediatyzowanym społeczeństwie. To prawo, a zarazem obowiązek wychowania potomstwa ma charakter wrodzony i najpoważniejszy, a to rodzi odpowiedzialność zarówno osobistą, jak i społeczną.

Bibliografia

Dokumenty i nauczanie Kościoła

- Benedykt XVI, *Dzieci i środki przekazu jako problem wychowawczy. Orędzie na 41. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu* (24.01.2007), „L'Osservatore Romano” (wydanie polskie) 2007, nr 3.
- Benedykt XVI, *Rodzina niezastąpionym dobrem dla narodów. Przemówienie podczas czuwania modlitewnego* (8.07.2006), „L'Osservatore Romano” (wydanie polskie), 2006, nr 9/10.
- Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Familiaris consortio” o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym* (22.11.1981), Drukarnia Watykańska Polyglotta, Watykan 1981.
- Jan Paweł II, *List apostolski do odpowiedzialnych za środki społecznego przekazu „Rapido sviluppo”* (24.02.2005), „L'Osservatore Romano” (wydanie polskie) 2005, nr 7/8.
- Kodeks Prawa Kanonicznego. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu* (9.04.1983), Pallotinum, Poznań 2008. (= KPK)
- Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Instrukcja duszpasterska o przekazywaniu społecznym w dwudziestą rocznicę ogłoszenia Instrukcji «Communio et progressio» „Aetatis novae”* (22.02.1992), „L'Osservatore Romano” (wydanie polskie) 1992, nr 6.
- Pius XI, *Encyklika „Divini Illius Magistri”* (31.12.1929), Te Deum. Wydawnictwo Tradycji Katolickiej, Warszawa 2002.
- Sobór Watykański II, *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim „Gravissimum Educationis”* (28.10.1965), [w:] Sobór Watykański II. *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje. Tekst polski*, Pallotinum, Poznań 2002.

Literatura

- Bakier L., *Rodzicielstwo a rozwój dorosłych w wieku średnim*, [w:] *Rodzina a rozwój człowieka dorosłego*, pod red. B. Harwas-Napierała, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2003.
- Bąk B., *Stawać się w pełni człowiekiem... Rodzina a świat środków społecznego przekazu – refleksja pastoralna*, [w:] *Rodzina między pracą a płacą. Refleksja nad społeczną myślą encykliki Laborem exercens Jana Pawła II*, pod red. R. Kantor, M. Kluz, J. Młyński, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie Wydawnictwo Naukowe, Kraków 2016.
- Dziekoński S., *Wychowanie w nauczaniu Kościoła. Od XIX w. do Soboru Watykańskiego II*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2000.
- Kornecki T., *Prawa i obowiązki wiernych ze szczególnym uwzględnieniem praw i obowiązków rodziny*, „Annales Canonici” 2014, nr 10.

- Lewicka M., *Media – wartości – rodzina. Możliwości pedagogicznego wsparcia*, „Przegląd pedagogiczny” 2021, nr 1.
- Lis W., *Prawo do życia i inne podstawowe prawa obywatelskie dziecka*, „Law. Education. Security” 2023, nr 121A.
- McLuhan M., *Zrozumieć media. Przedłużenia człowieka*, Wydawnictwo Naukowo-Techniczne, Warszawa 2004.
- Morbizter J., *O wychowaniu w świecie nowych mediów – zarys problematyki*, „Labor et Educatio” 2014, nr 2.
- Nagórny J., *Dziecko wśród mediów. Wychowanie w rodzinie do korzystania ze środków społecznego przekazu*, Edycja Świętego Pawła, Częstochowa 2004.
- Skarczko A., *Troska Kościoła katolickiego w Polsce o małżeństwo i rodzinę w okresie Wielkiej Nowenny (1957–1966)*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2002.
- Spitzer M., *Cyfrowa demencja. W jaki sposób pozbawiamy rozumu siebie i swoje dzieci*, Wydawnictwo Dobra Literatura, Słupsk 2013.
- Wierzbicki K., *Możliwości wykorzystania potencjału aksjologicznego w profilaktyce przestępczości i resocjalizacji*, „Law. Education. Security” 2023, nr 121A.